

REVIZE MLADŠÍCH STAVEBNÍCH FÁZÍ KOSTELA PANNY MARIE NA PRAŽSKÉM HRADĚ/HRADČANECH

JANA MAŘÍKOVÁ-KUBKOVÁ – IVA HERICHOVÁ

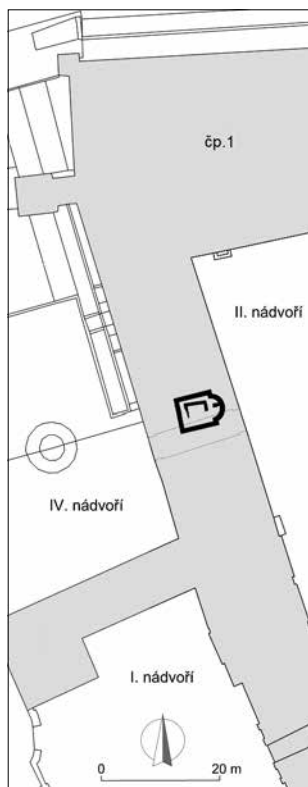
Kostel Panny Marie na Pražském hradě budí opakovanou a zaslouženou pozornost, protože jeho pochopení je klíčové pro poznání zásadního zlomu v historii Pražské kotliny a celých Čech. Tímto zlomem je přijetí křesťanství a počátky formování ústředního mocenského sídla z pohledu církevních i politických dějin – Pražského hradu. Snad i proto se většina prací vždy věnovala hlavně poznání první stavební fáze kostela a pomíjela stavební fázi mladší, raně románskou, která však v sobě nese neméně důležitý vzkaz. Je možné ji spojit s obdobím výstavby románské baziliky, etablováním se církevních institucí a je snad i dokladem o tehdejší vnímání starší tradice. Podrobná revize náleзовých okolností se ještě jednou vrací ke starší fázi stavby, která od 9. do 11. století sloužila jako pohřební kaple vybavená tumbou, do níž byla na počátku 10. století vložena hrobka.

REVISING THE LATER BUILDING PHASES OF THE CHURCH OF THE VIRGIN MARY AT PRAGUE CASTLE/HRADČANY

The Church of the Virgin Mary at Prague Castle has repeatedly attracted deserved attention and its understanding is a key to the study of a fundamental break in the history of the Prague basin and of the whole of Bohemia. This break is represented by the adoption of Christianity and the formation of a centre of both ecclesiastical and political power at Prague Castle. Research has therefore mostly concentrated on the first building phase of the church, while the younger early Romanesque adaptation was ignored, although it bears a no less important message. We can connect these building activities with the erection of the Romanesque Basilica and the stabilization of Church institutions, and it perhaps even illustrates the contemporary perception of an older tradition. The detailed revision of the context of the find re-examines the older building, which from the 9th to the 11th century served as a burial chapel with a tomb, into which in the 10th century a grave was inserted.

Klíčová slova — Hradčany – Pražský hrad – kostel Panny Marie – rekonstrukce georeliéfu – raně středověká architektura

Keywords — Hradčany – Prague Castle – Church of the Virgin Mary – reconstruction of the physical relief – early medieval architecture

Obr. 1. Pražský hrad, poloha kostela P. Marie. (Do snímku Mapy evidence nemovitostí zobrazila I. Herichová, 2015. Výřez z celkové situace in MAŘÍKOVÁ-KUBKOVÁ/HERICHOVÁ 2015, 63, obr. 1.)

Podobně jako jiní autoři, i my se věnujeme zejména první stavební fázi kostela Panny Marie (obr. 1). V předešlém příspěvku (MAŘÍKOVÁ-KUBKOVÁ/HERICHOVÁ 2015, dále jen M-K/H 2015) jsme dospěli k závěru, že ve své první stavební fázi tato stavba nebyla primárním liturgickým prostorem, ale pohřební kaplí, v jejímž interiéru stála rozměrná tumba. Protože od roku 2015 došlo na téma první stavební fáze k diskusi, na kterou je třeba reagovat, v druhé části příspěvku se k otázce nejstarší stavební fáze ještě jednou vrátíme.

V textu rozlišujeme dvě stavební fáze. Z nich první měla ve svém interiéru pohřební zařízení, které se také vykazují dvěma stavebními a funkčními etapami. Dovolujeme si sjednotit terminologii následujícím způsobem: první stavební fázi nazýváme (pohřební) kaplí, starší interiérovou konstrukci pak, v souladu s tradicí, tumbou. Do ní byla později vložena hrobka. Mladší – druhou – stavební fázi, kdy došlo ke změně funkce, pak nazýváme kostelem.

Vložení mladší hrobky a otázka života a funkce kaple v období od první poloviny 10. století do druhé poloviny 11. století

Do tumb (zdívno 904) z první stavební fáze kaple s funerální funkcí byla s časovým odstupem, který nejsme schopni archeologickými metodami určit, vložena kamenná hrobka (zdívno 905), vybudovaná jako samostatný objekt v severní části tumb. Do hrobky byli postupně pohřbeni dva jedinci, podle výkopce s určitým časovým odstupem (BORKOVSKÝ 1953, 152; obr. 2). Prvním pohřbeným byl muž bez výbavy, druhým pak žena, u níž se našly dvě poškozené stříbrné hrozníčkové náušnice, zlomek záušnice s očkem a kousky stříbrného drátku z poškozených šperků (BORKOVSKÝ 1953, 152). Tato kolekce šperků je chronologicky nejcitlivějším souborem s vazbou na nejstarší fázi kostela, jakkoli se názory na jeho datování rozcházejí a jakkoli je těžko určitelný časový interval mezi výstavbou tumb a vložení mladší hrobky. Zdobení se těmito šperky mělo být aktuální na počátku nebo v první třetině 10. století (TOMKOVÁ 2005, 226–236). Z antropologického hlediska se oběma pohřbenými nově zabýval antropolog v devadesátých letech (BECKER 2000, 342–346).

Při výstavbě hrobky byla proražena vrstva malty na dně tumb, mocná 0,03–0,05 m (obr. 3: vr. 11; obr. 4: vr. 13; v roce 1995 vr. 121), a hrobka byla do hloubky 0,35 m částečně zapuštěna do terénu. Vnitřní plocha hrobky o rozměrech 2,2 × 0,8 m zaujímala 1,2 m², vnější cca 1,7 m² (obr. 5). Dochovaná část obvodového zdíva hrobky vyčnívala 0,10–0,15 m nad dno tumb (obr. 4). Autor při výzkumu uvádí, na základě otisku v maltě na koruně zachovaného zdíva hrobky, že byla ve